

วิจารณ์หนังสือ

ดวงรักษ์ จันแดง*

(Doungrak Chantang)

จดหมายเหตุฟอร์บง

(Memories du comte de Forbin,
Chef D' Escarde, Chevalier
de L'Ordre Melitaire de Sainte
Louis)

ผู้เขียน Chevalier de Forbin

ผู้แปล มจ.ดำรงสดารัง เทวกุล

จำนวนหน้า 244 หน้า

ราคา 250 บาท

พิมพ์ครั้งแรก 2560

สำนักพิมพ์ศรีปัญญา

ISBN 9786164370135

สำหรับหนังสือที่ผู้วิจารณ์ได้เลือกสรรมาวิจารณ์และนำเสนอรายละเอียดที่น่าสนใจในครั้งนี้ คือ หนังสือ “จดหมายเหตุฟอร์บง” เขียนโดย Chevalier de Forbin ผู้แปล มจ.ดำรงสดารัง เทวกุล ซึ่งการบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยรูปแบบของจดหมายเหตุบอกเล่าเรื่องราวที่ผ่านมาในชีวิตของ Chevalier de Forbin โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ (พ.ศ. 2199 - 2231) ที่ทรงมีนโยบายทางการค้าและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ด้วยการเปิดโอกาสให้ประเทศต่าง ๆ เข้ามาทำการค้าขายในกรุงศรีอยุธยาอย่างเสรี ช่วงเวลาดังกล่าวนี้นปรากฏในจดหมายเหตุของชาวต่างชาติมากมายที่บันทึกเหตุการณ์ในช่วงนี้

* นักวิจัยปฏิบัติการ สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (Researcher, Thai Khadi Research Institute, Thammasat University).

จุดที่สำคัญอีกประการ คือ พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศสได้ส่งคณะราชทูตชุดแรกเข้ามาเจริญสัมพันธไมตรี ภายใต้การแนะนำของ Constantine Phaulkon หรือ เจ้าพระยาวิเศษนทร์ ซึ่งเป็นขุนนางที่ได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยจากสมเด็จพระนารายณ์เป็นอย่างมาก คณะราชทูตนี้มี Chevalier de Chaumont เป็นราชทูต และ Chevalier de Forbin ร่วมเดินทางมากับคณะทูตด้วย ต่อมา Chevalier de Forbin ได้เข้ารับราชการในราชสำนักอยุธยา เพื่อช่วยฝึกทหารไทยตามยุทธวิธีของฝรั่งเศส ภายหลัง Chevalier de Forbin ได้รับตำแหน่งเป็น “ออกพระศักดิ์สงคราม” และมีส่วนร่วมในการปราบ “กบฏมุกกะสัน” ที่บางกอก ก่อนที่จะเกิดความขัดแย้งกับ เจ้าพระยาวิเศษนทร์ จน ออกพระศักดิ์สงคราม ได้ถวายหนังสือกราบบังคมทูลลาออกแต่สมเด็จพระนารายณ์และเดินทางกลับประเทศ

ความน่าสนใจ “จดหมายเหตุฟอร์บง” คือ มุมมองของชาวตะวันตกที่มีต่อคนไทย สังคมไทย และพระมหากษัตริย์ รวมทั้งเรื่องราวด้านลบของเจ้าพระยาวิเศษนทร์ที่แตกต่างออกไปจากชาวต่างชาติคนอื่น ๆ

บทวิจารณ์นี้จึงมุ่งนำเสนอถึงสาระสำคัญโดยสรุปของหนังสือ ตลอดจนจุดเด่นและข้อเสนอแนะต่อหนังสือเล่มนี้

กล่าวนำ

เป้าประสงค์ของการศึกษาประวัติศาสตร์นั้น เป็นความต้องการที่จะ “รู้” และเข้าใจอดีตเพื่อตอบคำถามอะไรบางอย่างที่เราต้องการในปัจจุบัน (Mongkolwan (n.d.): 8) ดังนั้นการกล่าวว่า ประวัติศาสตร์มีคุณค่าในตัวเอง ไม่ได้หมายความว่า การศึกษาตามแนวประวัติศาสตร์จะไม่มีประโยชน์อันใดนอกจากรู้จักอดีต แต่สำหรับนักประวัติศาสตร์นิยมที่เสนอเช่นนั้น ด้วยเหตุว่า การนำเสนอที่ถูกต้องตรงกับความเป็นจริงนั้น เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด และเมื่อประวัติศาสตร์ถูกนำเสนออย่างถูกต้องอย่างที่มีนัยเป็นจริงแล้ว ก็อาจมีประโยชน์ในทางปฏิบัติได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการให้มุมมองต่อการวิเคราะห์และเปรียบเทียบ หรือพหุภาคการณัผลลัพท์ที่อาจเกิดขึ้นภายในภาคหน้าได้ (Tosh 2013: 1 - 23)

ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้การศึกษาประวัติศาสตร์ในสมัยอยุธยา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์ ซึ่งถือเป็นยุคที่มีความเจริญรุ่งเรืองของการ

ต่างประเทศ การค้า การทหาร และวรรณกรรมมีความสำคัญว่า สมเด็จพระนารายณ์ทรงใช้กุศโลบายและวิเทศบายในการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศตะวันตกและบริหารประเทศอย่างไร ซึ่งนำเสนอผ่านมุมมองของชาวตะวันตกในหนังสือเล่มนี้

หนังสือ “จดหมายเหตฟอร์บิง”

สำหรับหนังสือเล่มนี้ Chevalier de Forbin ได้เขียนบันทึกเรื่องราวของชีวิตในแต่ละช่วง ดังนี้ 1) จุดมุ่งหมายและชีวิตในวัยเยาว์ 2) ชีวิตการรับราชการทหารเรือที่ฝรั่งเศส 3) การเดินทางร่วมกับคณะราชทูตจากฝรั่งเศสมายังสยาม 4) การทำงานในสยามจนได้รับบรรดาศักดิ์ เป็น ออกพระศักดิ์สงคราม รวมทั้งความขัดแย้งกับเจ้าพระยาวิไชยเณร 5) การเดินทางออกจากสยามกลับไปยังฝรั่งเศส และ 6) ช่วงบั้นปลายชีวิต

สาระสำคัญของหนังสือ

ในส่วนสาระสำคัญของหนังสือเล่มนี้นั้น ผู้วิจารณ์จะขอนำเสนอสาระสำคัญโดยสรุป ดังนี้

(1) จุดมุ่งหมายและชีวิตในวัยเยาว์ Chevalier de Forbin เขียนในบันทึกว่าเขาเกิดเมื่อวันที่ 6 สิงหาคม ค.ศ.1951 ที่ตำบลตันน์ แวงงโปรวองซ์ ที่ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของประเทศฝรั่งเศส เขาเล่าเรื่องราวของตนว่า เป็นเด็กที่ใจร้อนและซุกซน เขามีความปรารถนาที่จะเป็นทหาร จึงหนีไปอยู่กับลุงและได้รับการสนับสนุนให้เป็นนักเรียนนายเรือ

(2) ชีวิตการรับราชการทหารเรือที่ฝรั่งเศส Chevalier de Forbin เล่าถึงชีวิตของเขาในขณะที่เป็นนักเรียนนายเรือ และเข้ารับราชการทหาร โดยเข้าร่วมการรบในสงครามระหว่างฝรั่งเศสและสเปนหลายครั้ง จนกระทั่งเขาได้พบกับคณะราชทูตของไทย คือ ขุนพิชัยวาทิต และขุนพิชิตโมตรี

(3) การเดินทางร่วมกับคณะราชทูตจากฝรั่งเศสมายังสยาม Chevalier de Forbin เล่าเหตุการณ์หลังจากได้พบขุนนางไทยทั้ง 2 คน และได้ยินเรื่องราวที่ว่า พระเจ้าแผ่นดินของสยามกำลังจะเข้ารีตเป็นคริสต์จึงตัดสินใจเดินทางร่วมกับคณะราชทูต

ที่นำโดย Chevalier de Chaumont มายังสยาม

(4) การทำงานในสยามจนได้รับบรรดาศักดิ์ เป็น ออกพระศักดิ์สงคราม รวมทั้งความขัดแย้งกับเจ้าพระยาวิไชยเณทร์ Chevalier de Forbin เล่าเหตุการณ์ว่า หลังจากที่ถูกพระราชทูตอยู่ในสยามนานถึง 4 เดือน แต่ไม่สามารถทำให้สมเด็จพระนารายณ์ เปลี่ยนไปนับถือคริสต์ศาสนาได้ จึงได้เดินทางกลับฝรั่งเศส พร้อมราชทูตชุดใหม่ นำโดย ออกพระวิสุตรสุนทร หรือ โกษาปาน เป็นอัครราชทูต และก่อนเดินทางกลับฝรั่งเศสนี้เองที่สมเด็จพระนารายณ์มีพระราชประสงค์ให้ ออกญาวิไชยเณทร์ ขอตัว Chevalier de Forbin และวิศวกร คือ De Lamar ให้เข้ารับราชการในราชสำนักอยุธยา โดย Chevalier de Forbin รับหน้าที่ ฝึกฝนทหารไทยตามยุทธวิธีของฝรั่งเศส และต่อมาเขาได้รับมอบหมายให้ควบคุมการก่อสร้างป้อมที่บางกอก เพื่อรองรับคณะทหารชุดใหม่ที่ราชสำนักอยุธยาขอจากฝรั่งเศส จำนวน 50 - 70 นาย ในช่วงเวลานี้ Chevalier de Forbin ได้ให้การช่วยเหลือออกญาวิไชยเณทร์ ไม่ให้ต้องโทษเนื่องจากถูกฟ้องร้อง จึงทำให้ Chevalier de Forbin ได้รับการโปรดเกล้าแต่งตั้งเป็น ออกพระศักดิ์สงคราม จุดนี้เองที่ทำให้ออกญาวิไชยเณทร์เกิดความหวาดระแวงเกรงว่า ออกพระศักดิ์สงคราม จะเป็นทีโปรดปรานของสมเด็จพระนารายณ์มากกว่าตน จึงออกอุบายให้ออกพระศักดิ์สงครามถูกลอบวางยาพิษ แม้ว่าไม่ประสบความสำเร็จก็ตาม อีกเหตุการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ คือ ออกพระศักดิ์สงครามได้รับมอบหมายในการปราบกบฏมกกะสัน หรือ กบฏของชาวมาร்கัสซาที่อาศัยในกรุงศรีอยุธยาที่ไม่พอใจราชสำนักจนคิดล้มล้างราชบัลลังก์จนหมดสิ้น ต่อมาเมื่อออกพระศักดิ์สงครามรู้ตัวว่าจะถูกออกญาวิไชยเณทร์ลอบสังหารในไม่ช้าจึงตัดสินใจเดินทางกลับฝรั่งเศส

(5) การเดินทางออกจากสยามกลับไปยังฝรั่งเศส Chevalier de Forbin ได้เดินทางออกจากสยามโดยถวายหนังสือกราบบังคมทูลลาต่อสมเด็จพระนารายณ์ และเดินทางโดยทางเรือมาถึงเมืองปอนดิเชอร์ ระหว่างนี้ Chevalier de Forbin ได้ป่วยเป็นกาฬโรค ได้รับประทานเหล้าอิหร่านเป็นยาแก้พิษไข้ จนสามารถเดินทางกลับถึงฝรั่งเศสได้ในที่สุด

(6) ช่วงบั้นปลายชีวิต Chevalier de Forbin ได้กลับมารับราชการทหารเรืออีกครั้ง เขาเข้าร่วมการรบระหว่างอังกฤษและฝรั่งเศสหลายครั้ง จนในที่สุดเขาก็

ลาออกจากราชการเมื่อมกราคม ค.ศ.1715 อีก 18 ปี ต่อมาเขาจึงเสียชีวิตในวันที่ 4 มีนาคม ค.ศ.1733 ใกล้เมืองมักเซย์ ประเทศฝรั่งเศส

ประเด็นวิจารณ์หนังสือ

จากการอ่านและทำความเข้าใจเนื้อหาในหนังสือ “จดหมายเหตุฟอร์บง” เขียนโดย Chevalier de Forbin ผู้แปล มจ.ดำรงดำรง เทวกุล พบว่าหนังสือเล่มนี้มีจุดเด่นและข้อเสนอนะ ดังนี้

จุดเด่นของหนังสือ

สำหรับในทัศนะของผู้วิจารณ์ที่ได้อ่านและทำความเข้าใจเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ มองว่าความโดดเด่นที่ชัดเจนของหนังสือเล่มนี้มีทั้งสิ้น 3 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นแรก การวางแผนนโยบายของฝรั่งเศสที่มีต่อประเทศสยาม โดยฝรั่งเศสมีจุดมุ่งหมายที่จะเปลี่ยนแปลงสยาม จากจดหมายเหตุของออกพระศักดิ์สงครามในแง่ประวัติศาสตร์แล้ว ประเทศสยามในขณะนั้น รู้เท่าทันการแสวงหาอำนาจและผลประโยชน์จากชาติตะวันตกมากพอที่จะหาพันธมิตรชาติตะวันตกมาเพื่อคานอำนาจกันและกัน โดยเห็นได้จากการคานอำนาจของโปรตุเกสและฝรั่งเศส

ประเด็นที่สอง มุมมองของ Chevalier de Forbin ในฐานะนักการทหารที่แสดงความคิดเห็นต่อเรื่องราวที่เกิดขึ้นในกรุงศรีอยุธยา ทั้งในช่วงที่พระเพทราชาอภิเษก และออกญาวิเชนทร์ ซึ่งเป็นคนที่ลอบทำร้ายเขา เรื่องที่ออกญาวิเชนทร์ขอให้กองทหารฝรั่งเศสที่ประจำที่บางกอกยกขึ้นไปช่วยที่ละโว้ หากแต่ได้รับการปฏิเสธจากนายพลเดฟาลส์ ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าว Chevalier de Forbin ได้เดินทางกลับไปที่ฝรั่งเศสแล้ว โดย Chevalier de Forbin ได้แสดงความคิดเห็น ความว่า

“...เมื่อข้าพเจ้าได้ทราบความนี้โดยถั่วแล้ว ข้าพเจ้ามีความ
ความละอายใจเป็นอันมากที่พวกเราชาวฝรั่งเศส
ปฏิบัติการเช่นนั้น ... ถ้าข้าพเจ้ายังอยู่ที่บางกอกแล้ว
ข้าพเจ้าไม่ลังเลที่จะไปช่วยวิเชนทร์เลย ถึงแม้ว่า
ข้าพเจ้าเกลียดชังเขาที่ได้พยายามประทุษร้ายข้าพเจ้า
ก็ไม่ยั้งที่จะไปช่วยให้เขาได้ ถ้าพูดตามความเป็น
จริงแล้ว ข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่า ถ้านาทหารฝรั่งเศสสักหัว

สิบคนขึ้นไปเมืองละโว้แล้ว ข้าพเจ้าคงสามารถตีฝ่าคน
เหล่านั้นเข้าไปได้ พวกกบฏคงไม่ต่อสู้ ข้าพเจ้าจะ
ปราบปรามจนราบคาบได้ทันที และนำความสงบสู่ราช
สำนัก...”

ประเด็นสุดท้าย ผลงานที่สำคัญของ Chevalier de Forbin ในฐานะออก
พระศักดิ์สงคราม คือ การปราบปรามกบฏมอญกะสัน ที่เขาได้บันทึกเหตุการณ์อย่าง
ละเอียดมากกว่าจดหมายเหตุของชาวตะวันตกที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกันเนื่องจาก
เขาเป็นผู้ควบคุมการปราบปรามกบฏ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสามารถใช้เป็นเอกสารอ้างอิง
ในทางประวัติศาสตร์ได้อย่างถี่ถ้วน

ข้อเสนอแนะ

หนังสือ จดหมายเหตุฟอร์บง เขียนโดย Chevalier de Forbin ผู้แปล มจ.
ดำรงศดำรง เทวกุล นำเสนอมุมมองที่มีต่อชาวสยาม ประเทศสยาม ผ่านสายตาของ
ชาวตะวันตกที่เป็นนักการทหาร จดหมายเหตุดังกล่าว จึงมิได้เป็นเพียงแต่การบันทึก
เหตุการณ์ หากแทรกแนวคิด ทศนคติของผู้บันทึกเหตุการณ์ลงไปด้วย ดังนั้นหากจะ
ใช้จดหมายเหตุดังกล่าวศึกษาความเป็นไปของสังคมในยุคนั้น ย่อมต้องใช้เอกสาร
หลักฐานทางประวัติศาสตร์อื่น ๆ ในการอ้างอิงประกอบเช่นกัน

บทสรุปของหนังสือในทัศนะผู้วิจารณ์

จดหมายเหตุฟอร์บง เขียนโดย Chevalier de Forbin ผู้แปล มจ.ดำรงศดำรง
เทวกุล ถือเป็นหนังสือที่บันทึกเหตุการณ์ บอกเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ผ่าน
มุมมองของชาวตะวันตก ในยุคที่มีการแผ่ขยายอิทธิพล ทั้งทางการทหาร การค้า และ
การช่วงชิงผลประโยชน์ของแต่ละประเทศที่เข้ามาทำการค้าในกรุงศรีอยุธยา ในรัช
สมัยสมเด็จพระนารายณ์ ซึ่งถือเป็นยุคที่กรุงศรีอยุธยารุ่งเรืองถึงขีดสุด ทั้งการ
ต่างประเทศ การค้า การทหาร รวมทั้งวรรณกรรม จึงเป็นที่น่าสนใจว่า สมเด็จพระ
นารายณ์ทรงใช้กลยุทธ์ในการบริหารและวิไลบายในการดำเนินการต่างประเทศ

อย่างไรเพื่อรักษาสมดุลแห่งอำนาจและประทับประคองกรุงศรีอยุธยาให้ผ่านพ้นความพยายามที่จะเข้ามาครอบงำ รวมทั้งแสวงหาผลประโยชน์จากมหาอำนาจตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝรั่งเศส และสเปน ที่เข้ามามีบทบาทในทางการค้าและการทหาร ในอยุธยา

จดหมายเหตุฟอร์บ์บั้งยังสะท้อนมุมมองของ Chevalier de Forbin ที่มีต่อ Constantine Phaulkon หรือ เจ้าพระยาวิชเยนทร์ ในด้านที่แตกต่างออกไปจาก นักการศาสนาหรือบาทหลวงที่มักยกย่อง Constantine Phaulkon หรือ เจ้าพระยาวิชเยนทร์ นอกจากนี้ จดหมายเหตุฟอร์บ์บั้ง ได้ให้รายละเอียดการก่อกบฏมักกะสัน อย่างสมบูรณ์ต่างจากจดหมายเหตุของชาวตะวันตกท่านอื่นที่กล่าวถึงเรื่องนี้เพียงสั้น ๆ

หากมองในแง่ของการจำแนกข้อสนเทศของหลักฐานทางประวัติศาสตร์แล้ว จดหมายเหตุฟอร์บ์บั้งถือเป็นหลักฐานชั้นต้น คือ หลักฐานที่ถูกจัดทำขึ้นร่วมสมัย ถูกบันทึกไว้โดยผู้เกี่ยวข้องโดยตรงหรือรู้เห็นเหตุการณ์ด้วยตนเอง โดยเรานำข้อมูลเหล่านี้มาใช้ศึกษาของเราโดยตรง โดยไม่พึ่งการสังเคราะห์ ตีความของคนอื่นที่ศึกษามาก่อนหน้า (Phungsoondara 2013: 31) ดังนั้นผู้วิจารณ์ จึงเล็งเห็นว่าหนังสือเล่มนี้ จึงเป็นหนึ่งในเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่ควรค่าอย่างยิ่งที่นักวิชาการและนักประวัติศาสตร์ ตลอดจนผู้สนใจโดยทั่วไป จะต้องแสวงหามาอ่านเพื่อให้เกิดความเข้าใจในประวัติศาสตร์ได้อย่างแท้จริง

References

- Mongkolwan, P. (n.d.). *Kānwikhrōtāmnāekhitprawatsāt* [Political analysis]. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.
- Phungsoondara, V. (2013). Nak prawattisāt kap kōtsip nai khanop prawatsātniphon tawantok [Historians and Gossip in Western Historiographical Tradition]. *Political Science Journal*, 34(2), 31.
- Tosh, J. (2013). *The Pursuit of History*. London: Routledge.